

Альбом для Густава
Оксана Стефанівна Забужко

Тут могла б бути ваша реклама
...Насправді він кльовий чувак, цей Густав, і ластами ворушить як треба: з того, що він вибрав, – з добрячим запасом, – я вже бачу, як він собі в умі вибудовує композицію свого майбутнього альбому, – його справді цікавить Майдан, тобто люди на площах і вулицях, а не сцена на Майдані, з її політиками й рок-зірками...

Оксана Забужко

Альбом для Густава

Оповідання зі збірки «Тут могла б бути ваша реклама»

ВІН:...Тепер, коли мене запитують, що в ті дні було найтяжче, – а таке питання я вже не раз чув од іноземців, цей Густав не перший, запитують звичайно з чемности, просто аби щось спитати, бо все, що вони запам'ятали зі своїх ящиків і газет, – це, що в Києві понад мільйон народу (скільки точно, все одно ніхто не знає і ніколи вже не визнає!) три тижні стояло на морозі під снігом, українську ж зиму вони уявляють собі за зразком азійських степів: птахи мерзнуть на льоту, язик прикипає до металевої ложки, – і тепер сподіваються почути які-небудь голівудівські страшилки про відморожені щоки, ампутовані кінцівки, щось у дусі Джека Лондона – go West, my son, go West, my country, [1 – «На Захід, мій сину, на Захід, мій краю».] всяке підкорення Заходу (бо вони певні, що ми змагалися саме за це, за підкорення Заходу!) має, за їхньою міфологією, супроводжуватися суворими чоловічими подвигами, і вони готуються почути від тебе те, що самі собі намислили, щоб, співчутливо похитуючи головою, казати «Bay!» – коли таке запитують, я щоразу ніби впираюся в глухий мур у собі самому, у власну знехіть щось пояснювати, плутаючись у своїй недорікуватій англійській, белькотіти, що «тяжко» – це не зовсім те слово, воно зовсім не пасує до того, що переживалося нами впродовж тих трьох тижнів, що, навпаки, «тяжко» було радше потім, коли все скінчилося – коли почався енергетичний відплив і треба було розходитися по домівках, більше знову ніхто-нікому, і хоч скільки клацай серед вулиці зламаною запальничкою, марно намагаючись закурити, не метнуться вже до тебе зусібіч послужливо десятки рук із вогниками наготові (пам'ятаю, як я розгубився, коли такого вперше НЕ сталося: за ті три тижні я вже встиг забути, як це воно – бути самотнім у натовпі, а тут минуло всього кілька днів, Хрещатик був той самий і люди ті самі, тільки тепер вони поспішали собі хто куди в передноворічних клопотах, і нікому не було діла до того, що якомусь мудакові не запалюється цигарка, – і так, на мить мов осліплий од холоду цієї раптово утвореної пустки там, де ще зовсім недавно, от туй-туй, клекотало таке щільне любовно-родинне тепло, пустки, схожої на ту, що утворює в тобі смерть коханої людини, я нарешті остаточно збагнув і

повірив, що все справді скінчилося, – ми знову почали розсипатись, розперетворюватись на звичайний вуличний тлум, як у кожному місті світу, і треба знову вчитися жити по-давньому, ніби ніколи й не знав іншого життя...), – ось що було справді тяжко, як повернення з війни, хай навіть і з перемогою (це порівняння чомусь здається мені надзвичайно вдалим), you see, Густаве, розумієш?... Густав киває й шанобливо басить «йю», він славний чолов'яга, тільки ні фіга він, ясна річ, не розуміє, шкіпер голландський (руді бурці в нього чисто як у шкіпера, хіба що люльки бракує, Мала, побачивши його, чмихнула: Летючий Голландець! – нібито така собі карикатура на національний стереотип, але таких карикатурно-стереотипних людей в усіх народів насправді хоч гать гати, і тільки через завчену нашу недовіру до національних стереотипів сприймаєш їх за дивовижу). Єдине, що Густава цікавить, це знімки, – от на знімках він дійсно розуміється, що «йю», то «йю», – чіпким оком умить вихоплює з файлу ті, котрі просить збільшити, і я, власне, міг би заткнутися й нічого йому не пояснювати, зрештою, чи ж знімки не говорять самі за себе, але мені весь час муляє підзора, що йому й мені вони говорять щось зовсім різне: він не був тоді в Києві і все, що тепер перед собою бачить, – це просто силу-силенну людей на міських вулицях під снігопадом, декотрі ракурси вийшли дуже гарно (це коли мені вдалося залізти на дерево й зняти звідтіля вулицю Грушевського – крізь мереживо всніженого віття, аж по самий обрій, жовтогаряче людське море...), ну й, звичайно, крупні плани, прекрасні обличчя – старі, молоді, натхненні, розсміяні, зі щасливими сльозами на очах, із ротами, розчакнутими радісним криком (а ось цього рідкозубо сяючого пацана в чорній лижній шапочці з оранжевою биндою Густав проминає, ледве скинувши оком, – це вже вище, коло Верховної Ради було, там теж кілька непоганих кадрів вийшло; поки я дерся на обледеніле дерево, а Вовчик тримав камеру, пацан узявся тримати мою куртку, жінки бідкалися за мене: та він же змерзне там, та як же ж без куртки! – нічо'-нічо', суворо відказував Вовчик, його любов до батьківщини гріє, – і пацан, задерши голову, світився знизу тим завороженим усміхом, що в багатьох тоді так і не сходив з лиця, мов прикипілий: рот несвідомо-блаженно розтягнений до вух, як буває, коли стоїш на вітрі на вершині гори чи у відкритому морі злітаєш на хвилі на серфінговій дошці, – від захват у величчю стихії, більшою, ніж може вмістити людська уява; пацан приїхав із Рівного, зараз першого-таки дня, й розказував нам, як їхав уночі, – ціла Житомирська траса була освітлена, як удень, усі машини мчали на Київ, здавалося, ціла Україна знялася з місця і, сурмлячи клаксонами, мчить на Київ, а по узбіччях горіли багаття, стояли селяни з придорожніх сіл і махали вслід прапорами, «другої такої ночі в мене в житті не буде», казав пацан, якщо я це перекладу тепер Густаву, він, напевне, подумає – так говорять про ніч із жінкою, але тоді нам таке порівняння й на гадку не спало б, бо те, про що розказував пацан, було і нашою ніччю також, нас усіх, хто слухав, спільною, неосяжною оку океанічною хвилею, що на сотні кілометрів довкруг бурунилась, клекотала і з прибутним громом прорваної греблі неслася крізь тьму на столицю, наперед побиваючи огромом усе, що здуру схотіло б їй протиставитися, і ми були нею так само горді, як і він, я попросив дозволу його клацнути, і от він – звичайний собі знімок блаженно всміхненого пацана в чорній лижній шапочці, не прикметний нічим, крім хіба оранжевої бинди, але такі бинди, знов-таки, були у всіх, ну що ж, гортаємо далі...).

Мала приходить спитати, чи ми хочемо кави, і, діставши відмову, зараз же вшивається, – могла б і лишитися, допомогти мені, все-таки вона куди краще за мене говорить по-англійському, а я тут мучуся, як даун, шукаючи слів,

Густав каже «йо» й ні фіга не розуміє, єдині, хто нас по-справжньому розумів, були поляки, от із ними таки справді було повне «йо», і пояснювати нічого не треба було, – поляки переживали це як свою другу молодість, другу «Солідарність», з першого дня, коли прибули польські парламентарі і я вгледів по 5-му каналу їхню цютку як вона стояла на сцені Майдану з тим самим виразом, що в наших стариків, піднісши два пальці вгору «вікторією», наче благословляла нас тим жестом, я відразу втямив, що поляки в порядку, – навіть їхня молодь, яка «Солідарности» не застала, вміла впізнавати її в тому, що бачила в Києві, вони отримали од своїх батьків ключа, отримали до цієї опери партитуру і вміли її читати, і ще щось трохи вкурювали німці, «оссі», – ті теж згадували за аналогією своє: вісімдесят дев'ятий, падіння Муру, wir sind ein Volk, [2 – Ми – один народ (нім.).] але в них це було вже більше на емоційному рівні, без вдуплення в підтексти, – усі ж решта просто вешталися серед натовпу, ловлячи свій драйв од розмаху людської стихії, свою давку адреналіну – віндсерфінг на шару, революційні канікули в столиці якоїсь мутної експериментальної республіки, розташованої десь в азійських степах між Албанією й Білоруссю, і вони щиро перлися од своїх на цій території етнографічних відкриттів (яке велике у вас місто, здивовано повторював британський оператор, із яким ми тоді півдня знімали пліч-о-пліч), – од того, що ми, албаноруси, чомусь не гріємося на морозі водкою і всі три тижні вуличного стояння держимося сухого закону (так вони з'ясували для себе, що ми не росіяни!), – що ми не б'ємо шибок, не трошимо вітрин, і взагалі, всупереч сподіванням, нічого й нікого не б'ємо, жодного роз'юшеного носа на пред'яву дядям у Москві й Вашингтоні, які тимчасом грозили на весь світ албаноруською громадянською війною, новими Балканами, так що своєю поведінкою ми, самі того не відаючи, сильно вставили зовсім не самим тільки москалям, просто москалі виявились неповороткі, як ведмідь на бетеері, і не зуміли вчасно вивинутись, а от прудкі-меткі американські дипломати, котрі весь час просиділи були в запічку, чекаючи, чия візьме (не покинули території посольства навіть у ту стрьомну ніч, коли наметове містечко чекало атаки й звернулося до всіх акредитованих у місті чужинців з проханням виставити на Майдані міжнародний «санітарний кордон!»), – ці молодці, нічого не скажеш, зорієнтувалися у змиг ока і, не встиг нам тут охолонуту Хрещатик, уже навізав сурмили своїй пресі про те, як то вони тут круто навчили нас, албанорусів, шанувати демократію й законність (тимчасом Густав пропускає ще один знімок, який нічого йому не говорить: вікно житлового дому на Грушевського, в ньому рука, що тримає помаранчевого чайника, якби збільшити, побачив би – рука стареча, висхла на курячу лапку: бабця явно неходяча, тільки так, із вікна, і годна приєднатися до колони демонстрантів, пам'ятаю, як, ідучи в колоні, почув, що попереду починають скандувати щось незвичне, виявилось: «Ба-буш-ка!» – хтось помітив того чайника, хитливу, підняту вгору кволою рукою помаранчеву пляму у вікні, і голови стали масово повертатися в той бік, що там, що таке? – он, он, диви-диви! – і я й собі закричав з усіма: «Ба-буш-ка!», і навів об'єктива, скліпнувши сльозу, – чомусь ніщо так не пробивало мене в ті дні на сльозу, як власне старушки, оті, що вдень і вночі шкандибали на Майдан, ослизаючись на круто-спадистих вуличках, несучи в наметове містечко весь свій пропахлий убогою старістю скарб: плетені шалики й шарпетки зі старих комодів, кілька загорнутих у чисту хустинку гарячих картоплин, які коменданти приймали від них майже вчисто, либонь, теж із клубком у горлі, хоч перед хвилиною буквально благали в дамочок у норкових шубах і в під'їхалого Лендровером власника французького ресторану з повним багажником обідів: люди, не несить більше хавки, вже не маєм куди

дівать!.. – дивлячись на цих бабульок, на їхню вперту, мовчазно-цупку витривалість, – повік не забуду тої, що носила з дому чай у півлітровому термосику, в натовпі його ставало на три неповні стаканчики, три секунди розливу, – і бабулька зі своїм термосиком поволі повзла назад до хати обледенілою Михайлівською заварювати нову порцію, скільки ж таких ходок робила денно?! – я вперше по-справжньому вразився їхньою страшною, якоюсь земляною, нутряною жизньою силою, якої не переломили ні голод, ні війни, ні табори, ніякі страхіття, що випали їм на віку, до злиденної старости включно, – так, ніби весь той рабський труд перетерплювання життя, що вони вправляли десятиліттями, був усього тільки лихим сном історії, розгрю, дурнуватим парі, на яке чорт заклався з Богом за Йова – і програв ік своїй чортовій мамі, бо на смертній постелі ці висушені Йови, які не могли вже сподіватися для себе в нагороду ні стад, ні пасовиськ, з останніх сил піднімали у вікні немічну лапку, салютуючи свободі, – і я тоді подумав, що коли вже шукати точного образу для цієї революції, для нашої «Свободи на барикадах», то це має бути не юна краля з жовтогарячою гвоздику перед кордоном спецназівських щитів, хоч як воно драйвово виглядає на плакатах, – а та згорблена, мов кількасотлітня віком, незнищенна й незламна старушка з Михайлівської з її трьома ковтками гарячого чаю: грійтеся, діточки, хай вам Бог дає сили, – ось це була би дійсна про нас правда, та тільки ж кому на фіг потрібна у вигляді символу стареча плоть?...)

ВОНА:...Малий явно надувся на мене, що покинула його самого розбиратися з цим голандезом, але що я вдію, коли мені руки викручує в тисячний раз перемелювати язиком те саме!.. Не можу, хоч убий. Чим більше про це говориш, тим більше повторюєшся, а потім раптом виявляєш, що в процесі говорення здохло всяке живе відчуття тих днів, – залишились самі слова, механічні блоки, як на магнітофоні, і от уже ціла розмова тупо з'їжджає на політику, на картинку в телевізорі: ціни на нафту, урядова криза, боротьба з корупцією, повний маразм. Тьху. Ні вже, хай собі цей Густав видає свій «східноєвропейський альбом» із київським «революційним» розділом, як сам схоче. Без мене, хлопці. Добре, що хоч так знімки Малого придадуться, а то він їм ще рік би ладу не спромігся дати. Але, будь ласка, – без мене.

...Того альбому, який могла б запропонувати я (цікаво, кому?), все одно ніхто не схоче укладати. Світ зробився такий дурний, що живе виключно в теперішньому – поки на екрані блимає картинка. Час не прискорився, він просто розпався. Реальне тільки те, що можна помацати. Attention span[3 – Простір уваги.] – так, здається, це називається? Цей самий span у нас вже як у цуцика. Сьогодні в одній країні революція, зав тра в другій, на іншому континенті. Або, якщо не революція, то теракт, або ураган, або ще якась біда, яку ми забудемо зараз же наступної хвилини, як тільки на екрані переставлять касету. Головне, щоб перед очима весь час блимало щось новеньке і нічого не треба було тримати в пам'яті. Не встановлювати подумки ніяких зв'язків між минулим і сьогоднішнім, бо це страшенно напружує. А нас не вчать напружуватись, нас вчать розслаблятись. Погортати альбомчик, у кращому разі поводити очима – зліва направо, зверху вниз. Або ще channel-serfing, святе діло. І Інтернет туди ж: клік, клік. Образки, уривки, фрагменти. Де я це читала?... А фіг його знає, та й яка різниця. Relax, and take it easy

. Головне – не перенапружуватися.

Кінець ознайомительного фрагмента.

Текст наданий ООО «ЛитРес».

Прочитайте цю книгу цілком, купив повну легальну версію
(<http://www.litres.ru/oksana-zabuzhko/albom-dlya-gustava/?lfrom=362673004>)
на ЛитРес.

Безпечно оплатити книгу можна банківською картою Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобільного телефону, с платіжного термінала, в салоні МТС або Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусними картами або другим зручним Вам способом.

notes

Примечания

1

«На Захід, мій сину, на Захід, мій краю».

2

Ми – один народ (нім.).

3

Простір уваги.